

Mmbwa ya Akani

Tsho ñwalwa nga Baeletsi Tsatsi | Zwifanyiso nga Manu Kongolo

Musi muphuresidennde wa Afrika Tshipembe vha tshi ðivhadza uri hu ðo vha na nyiledzo ya u tshimbila, vhabebi vha Akani vho zwi ðivha uri u ðo vha na vhuludu hayani. Tshikoloni, Akani o tamba na khonani dzawe; a guda maipfi maswa, u ñwala na u vhalela u bva kha mugudisi wawe. Vhabebi vha Akani vho vhamba maano a uri a dzule o mvumvusea: vha mu rengela mmbwa.

“Ni khou ðo ñea mmbwa yañu dzina lifhio?”
hu vhidzisa mme a Akani.

“A thi athu ðivha,” hu amba Akani.

Nga duvha la u thoma la nyiledzo ya u tshimbila, Akani na mmbwa vha thoma u tamba ngadeni, u gidima u swika Akani a tshi neta. Vha kona ha u dzula lufherani lwa Akani. Nga fasiṭere vha khou kona u vhona thawara dza u fholisa dza tshiṭitshi tsha fulufulu ngei kule. Dzithawara dzo vha dzo penndwa nga mivhala i penyaho.

Mmbwa ya thoma u gungula nahone Akani a edzisa u i phaphatha lu sumbedzaho lufuno. Zwenezwo ya mbo thoma u tambisa mutshila wayo nga dakalo lihulu. Akani a vhudzisa, “Mmbwa, mulandu?”

Ni nga zwi kholwa? Mmbwa ya fhindula nga ipfi lidunya! “Tshifhingani tsha kale...”.

Akani a humbula u nga u khou thoma u penga. A sendela tsini ha mmbwa. “No ri mini?”

Mmbwa ya lugisa mukulo wayo. “Tshifhingani tsha kale,” mmbwa ya dovhola, yo lavhelesa tswititi kha sia la dzithawara. Akani a theshelesa nga vhuronwane zwenezwi mmbwa yo thoma tshitori tshayo.

“Ngei tshipembe ha Johannesburg ho vha hu na dzithawara mbili ndapfu. Dzo vha dzo naka. Ndi amba, u nakesa. Dzo vha dzi thawara dza u fholisa dza Tshiṭitshi tsha Fulufulu tsha Orlando u swika nga nṱwaha wa 1998. Dzo mbo di shandukiswa dza vha thawara dza zwiṭori dzine dza vha dza vhoṭhe vha Soweto: Thawara dza Soweto. Zwiṭori zwo penndwa nga zwifanyiso u mona nadzo dzoṭhe. Zwifanyiso zwo tshintshwa tshifhinga tshoṭhe. Tshiṅwe tshifhinga zwiṭori zwo anetshelwaho zwo vha zwa Vho Nelson Mandela, muhali muhulu wa lushaka. Tshiṅwe tshifhinga dzo anetshela muzika na vathu vha tshi khou tshina nga dakalo. Tshiṅwe tshifhinga dzo anetshela zwiṭori nga ha Johannesburg, Dorobo ya Musuku,” ya ralo mmbwa.

Akani o vha o dalelwa nga dakalo lwe a vhuya a vhudzisa mmbwa: “Ni mmbwa ya manditi?”

“Ndi mmbwa i anetshelaho zwiṭori,” mmbwa ya ralo.

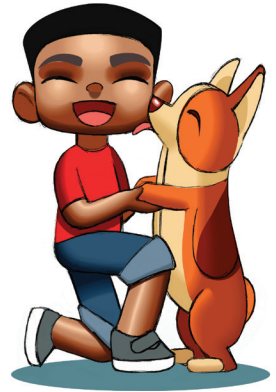
Akani o vha o takala lwe a fhufha nṭha ha mmbete a tshina mutshino wa u sumbedza u kunda. Mmbwa ya ṭalela, ya dzungudzela mutshila wayo ngei na ngei, ngei na ngei. Akani a dzula fhasi hafhu.

“Oho, mmbwa, ni nga anetshela tshinwe tshiṭori?” u a vhudzisa.

“Ni fanela u nnyitela zwiṅwe zwithu u thoma,” hu amba mmbwa.

“Tshiṅwe na tshiṅwe,” hu fulufhedzisa Akani. “Mmbudzeni uri zwifhio.”

“Ni fanela u nṅea dzina,” hu amba mmbwa.

Akani a lavhelesa nṅa nga fasiṭere o fhumula lwa kufhinganyana. Zwenezwo, a tshi khou vhona dzithawara ngei kule, a ḍelwa nga muhumbulo.

“Dzithawara,” hu amba Akani, a tshi khou sedza arali mmbwa yo funa dzina ḷayo ḷiswa. Mmbwa a yo ngo amba tshithu lwa kufhinganyana. Ya mbo fhufha u bva mmbeteni, ya huvha nga dakalo ḷa tshuni ya imbani luimbo, nahone ya ita zwine zwa nga ndi mutshino wa gundo. Yo takalela dzina ḷayo.

“Dzithawara,” hu amba Akani. “Ndi khou humbela u anetshelwa tshiṭori.”

“Tshifhingani tsha kale...” Dzithawara ya amba, yo dzula tsini na Akani nṭha ha mmbete.

Mmbwa ya Akani

Tsho nwalwa nga Baeletsi Tsatsi • Zwifanyiso nga Manu Kongolo

Zwine ha nga ambiwa nga hazwo

Mmbwa dzi a amba? Arali dzi sa ambi, dzi dāvhidzana hani?

Ndi zwifhio zwine na zwi elelwa zwa u swika ha u iledzwa nga bando (lockdown) ha u thoma? Ndi zwifhio zwithu zwe na ita nga tshifhinga tsha u iledzwa nga bando?

Tshifanyiso

Olani tshifanyiso tsha musi Akani na Orlando vha tshi khou tamba vhothe ngadeni.

U Vhala

Ivhani fogisi (dithekhitivi) wa tshitori! Wanani maipfi a re tshitorini a no ni vhudza uri:

- ★ Kamarani ya Akani hu na fasiṭere
- ★ Akani o vha a tshi vhavhalela mmbwa yawe
- ★ u a takadzwa nga tshitori tshe mmbwa yawe ya anetshela
- ★ o rina mmbwa yawe dzina a tshi edzisela Thawara dza Soweto (Soweto Towers).

U Nwala

Thusani Akani uri a si pfe vhumvumvu (u borea) musi wa u iledzwa nga bando. Nwalani mutevhe wa 'Zwipandela Vhumvumvu' (Boredom Busters').

Vhutsila

Sikani thawara ya tshitori ya inwi muṅe. Wanani khadibogisi ndapfu na mabambiri zwo linganaho zwa u i putela kha matungo maṅa othe. Olani tshifanyiso tsha tshitori kha bambiri kana ni tou tshi ola nga pennde. Nambatedzani tshifanyiso tsha tshitori kha matungo a khadibogisi nga guḽuu.

Kushumele

Fhedzisani tshitori tshine Orlando o thoma u anetshela magumoni a tshitori tsha *Mmbwa ya Akani*.